

Derleme Makale / Review Article

İsmail Gaspıralı ve Türkistan Ceditlerinin İlişkilerine Dair Bazı Düşünceler

Some Thoughts on the Relationship of Ismail Gasprinski and Turkistani Jadids

Zaynabidin ABDIRASHIDOV ¹

Geliş/Received: 10.07.2021

Kabul/Accepted: 07.10.2021

Öz

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yayılmış ve belli bir ölçüde manevi zemine sahip olan Ceditçilik hareketi XX. yüzyılda Türkistan'da da görüldü. Ceditçiliğin manevi lideri, önderi olan İsmail Gaspıralı ve onun eserleri Türkistan'da kendini aydın sayan her insan için hem fikir, hem hareket talimatnamesi olmuştur. Türkistan'ın tüm Ceditleri İsmail Gaspıralı'yı kendilerine üstat olarak kabul ettiler. Bu araştırmada Türkistan aydınlarının 1914 yılında yayımlanan, İsmail Gaspıralı'nın vefatından sonra ona olan münasebetlerini yansıtan, Gaspıralı'nın fikirleri Türk Dünyasını, Müslüman âlemini nasıl etkilediği hakkındaki düşüncelerini ifade eden makaleleri, anıları, şiirleri incelenmiştir. Bu açıdan bakıldığında Gaspıralı'nın Türkistan'daki takipçileri onu dini yenileyici "müceddid" olarak göstermeye çalıştılar. İsmail Gaspıralı'nın vefatı o dönem insanların – gerek Rus, gerek yerli yönetici veya aydın olsun – bu lidere olan gerçek münasebetini gösterdi. Türkistanlıların Gaspıralı'ya olan münasebetlerini tam ceditçesine diye değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu fikirlerde vurgulanan şudur: Gaspıralı milletin üstadı, dili ve işi bir olan, milletin önderi.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası, İsmail Gaspıralı, Ceditçilik, Millet, Birlik

Abstract

The Jadidism movement, which has spread since the second half of the 19th century and has a certain spiritual ground, it was also seen in Turkestan in the beginnings of the 20th century. Ismail Gasprinski, the spiritual leader and leader of Jadidism, and his works have been both an idea and an action instruction for every person who considers himself intellectual in Turkestan. All Turkestan Jadids accepted Gasprinski as their master. In this research, the articles, memories and poems of Turkistani intellectuals, which were published in 1914, reflecting their relations with Gasprinski after his death, and expressing their thoughts on how Gasprinski's ideas affected the Turkish World and the Muslim world, were examined. From this point of view, Gasprinski's successors in Turkestan tried to portray him as a "renovator" of religion. The death of Gasprinski showed the true relationship of the people of that period – be it Russian, local rulers or intellectuals – to this leader. It would be appropriate to evaluate the relations of the people of Turkestan with Gasprinski exactly as if they were. What is emphasized in these ideas is: Gaspıralı is the master and the leader of the nation, whose language and business are the same.

Keywords: Turkish World, Ismail Gasprinski, Jadidism, Nation, Unity

¹ Doç. Dr., Alisir Nevâi Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi, Çeviri Kuram ve Uygulama Fakültesi, Doğu Dilleri Bölümü, Taşkent. E-posta: abdirashidov@gmail.com